

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale Omnivm|| Animalivm||
Qvadrpedvm

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLV.

VD18 90528808

Caput III. De Cercopitheco.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10966

Dicuntur *Baris*. Torosi sunt et robusti. In India meruit etiam quaedam simia alba divinos titulos. Reliquias Zeilan servavit, dentem duntaxat. Praeda tandem, inquit Nieremb: Nierembergius, fuit, Constantini N. C. l. 9. Proregis Lusitani, cum barbari Principis thesauros cepisset, inter quos et dens ille fuit. Tanta summorum Regum reverentia et divinitatis opinione, habebatur, ut singulis annis a Pegu mitterentur legati, magnis onusti donariis et muneribus, ut solum permitterentur, in argilla quadam aromotica, quam in auro custodiebant, imprimere sigillum eius, ut absentiam tanti pignoris divini, eiusdem adoratione vel solum per umbram solarentur. Deinde confcius Rex Pegu captum a Lu-

fitanis sacramentum suum, misit ad Constantinum legatos, onusta navi mercibus, et auri cruciatis trecentum millibus pro redemptionis pretio. Plerique Lusitani donandum censuere, exacta maiori summa, usque ad millionem expectabant. Et quidem Rex ille plus dedisset, at noster Rex, in augustia aerarii, praetulit lucro pietatem, atque ut omnibus constaret, publico confessu iussit dentem afferri, agnosci, extrahi e locupletissima theca, gemmis et auro exornata, deinde manu sua in aereum mortarium iacit, tundi iubet usque ad pulvisculum, mox pulverem in ignes ad hoc praeparatos dissipat, ut in fenum evanuerit.

CAPUT III.

De Cercopitheco.

Nomen. Cercopithecus caudatum simiarum genus est. Unde nomen sortitur. Graecis eodem vocabulo venit. κέρκος caudam, πιθηκος simiam significat. Dicitur et κήπος, quod vocabulum alii κήκος, κελός, et κήτος efferunt. Non desunt, qui a voce graeca κήφος levis vocari putent, quod hoc animal ob miram levitatem, in diversas partes saliat. Albertus Mamonetum vocat, Itali Spingam, Celtae ἀεράνας. De **descriptione** dum in genere de eo agimus, non est, quod simus solliciti, in specie de iis acturi, singulas describemus. Genitalia nobis delineavit Aurelius. Inveniuntur in Aethiopia, et quidem, si Plinium attendimus, nigris capitibus pilo asfinino, in silvestribus lavae, et regni Congo, in India supra Emodos montes, quod Strabo scripsit, in monte editissimo, urbi Aden Arabiae vicino, in omnibus denique continentis Indiae locis. In Malabar vilissimo pretio venduntur, quod nuci indicae, a qua ad incolas magnum commodum, infesti sint.

Censentur esse inter *παιφάγους*, sed quando desiderio carnis premuntur, propriam caudam arrodere solent. Crocodilos adeo acerbo odio prosequuntur, ut pelle ipsorum visa fere exanimentur. In Orientali India, quae Lusitanis subest non tantum comeduntur, sed et in morbis, tanquam saluberrimi exhibentur. In deliciis propter mimicos gestus haberi, notum. Ossa tusa et hausta dolores Gallicos, evocato sudore levant. De **Ingenio et Moribus** ipsorum ita eleganter Nierembergius scripsit. Omnes, inquit, pene filiorum caritate insignes sunt, amplexu graves. Vescuntur fructibus arborum et ovibus avium. Ebibunt plures lotium et fordes suas. Nonnunquam videntes hominem solum, descendunt ad ludendum cum eo. Omnes sunt astu industrii. Mirificum est, arborum stipites, quas conscenderunt, in viatores torquere et iaculari, transilire flumina caudis invicem apprehensis, et ab arboribus fluviis vicinis vibratas,

Nieremb:
N. C. l. 9.
c. 46.

Ambrosin.
de Digit.
l. 2. c. 6.

Strabo Geogr. l. 15.

Nieremb:
H. E. l. 9.
c. 44.

bratas, tamdiu, donec extremus oppositae trans amnem arboris ramum abripiat, quo affixo arbori, catena simionem utrimque protenditur. Deinde cum is, qui in altera parte haesit, tuto se affixit, vociferatur signum iam notum ipsis, quo audito, alter extremus se solvit, ita omnes transmittuntur. Super omnia sagitta aliove telo confossi, vicissim quantam possunt, ne dicam quantam solent homines hominibus, opem ferunt, ad motisque foliis muscove arborum vulneri, sanguinem confluentem callent sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educunt filios, singulos pariunt, circumferunt, amplexu tenaci adhaerentes mira pietate et amore erga prolem, atque id iuxta montium verrucas, et lumina cacumina, ubi venatores pyram construunt maizio circumdatam, adiecto lapide cacalotetl sive corvino, cuius est natura, si igne calefactus fuerit, tonitru edere, atque dissilire. Accurrunt cercopitheci, iuxta incubant, edentes sparsum cacacoatl, sed terrente eos subito in illos emisso lapide, obliti filiorum, ac velut expertes luminis, aufugiunt, deserentes sobolem carissimam venatoribus praedam. Deportant quoque in tergoribus prolem, donec commode iam sibi possit providere. Complectitur filiolus matrem manibus per collum, pedibusque per spinam. Magna aliquibus pernicitas, fere volucrum ritu occupant arbores, transvolantque ab una in aliam. Visus est, qui transcendit uno impetu fluvium. Plura de calliditate dixi alibi, pauca adhuc hic appendam, et diversa. Simiarum duces, quando agmen aliquod nostrum transire sentiunt, nec enim pauci, ne dicam foli, audent, plebeia multitudine variarum specierum convocata, procurrun obviam, et clamoribus horrendis ex arbore in arborem transilientes, nostros, quacunqu gradiuntur, insectatae, mille scurrilitatibus et gestibus mille derident, caudatae praefertim, finguntque saepius velle turmatim nostros impetere, sed ubi ad

arborum iam truncos demissae, vident sagittas et sclopetas, quas expertae sunt aliquando, aptari, ac in se dirigi, vento velocius ad arborum culmina resultant, ibi conquestibus rabidis emissis, dentibus frendent minabundae. Tantam esse illarum dexteritatem inquiunt, ut discussas in sua corpora sagittas evitare sciant, et manu prehendere, ac si sponte porrectas acciperent, sclopetarum tamen globulos non ita discicere didicerunt, quibus multas iuniores, forte non ita sagaces, nostri extinxere. Quando sociam vident aliquam de suo grege praecipitem ruere vulneratam, a nostrisque tolli e terra, tanto fremitu ac strepitu tonant et replent aethera, ut mille leonum rugitus et tigris totidem superent runcatus. Sed unum est auditu gratissimum. Quaeque simia, quando iam captant arbores ascensu suo, lapides quotquot una manu gestare potest, ore etiam aliquot supportat, indeque lapidibus certant in transeuntes, quando aut sagittas, aut sclopetas in eas iaculari cessant nostri. In vetulam melampomaiorem, caudatam simiam, sagittarius e nostris tetendit scorpionem, expectaturam se simulavit simia, sed ubi iam dirigi oculo clauso sagittam vidit, iaculato in sagittarium lapide, faciem acriter contudit, et dentes illi dicitur confregisse. De novo tamen stratagemate poenas cercopithecus dedit, quo enim tempore lapis ad sagittarium decidebat, sagitta in simiam ascendeat. Interfectam comederunt in deliciis. Comedissent et bufones, aut si quod deterior, tanta illos fames urgebat. Quod de occurso in milites fertur, occasionem puto dedisse praecis, ut simios aliquos vetusti orbis homines putarint ob simile stratagemata. Haec natalitia Cynocephalorum fabulis. Aliquando putavi et pygmaeorum fortasse fuisse, adeo in pluribus simulant humanos actus. Illud mirum commercii quodammodo capaces esse. Iohannes Ardenois scribit, magnam familiaritatem contrahere simios cum barbaris, pro argento

cum illis ludere, deinde ex lucro parato invitare ad tabernam, et solve-
re pretium vini numerata pecunia.
Fortasse maior est caliditas, quam
ab oculato teste accepi. Aderat in-
ter milites Havanae, dum luderent,
simius observabat illum, qui plus
lucraretur, haerebatque eius lateri
donec colludium largiretur pro mo-
re. Si nolebat, pugnis simius cae-
debat, si donaret statim ad tabernam
convolabat, et manu acceptum vas
porrigebat vendenti vinum, ut sibi
infunderet. Coronato calice tunc
ebibebat, mox solvebat pretium,
colludium tradito, et recedebat,
quod si excederet pretium colludii,
expectabat, ut rursus venditor in-
funderet merum, quod bis aut ter
repetebat pro valore argenti. Iosephus Acoſta alium narrat missum
ad tabernam, non prius tradere so-
litum pecuniam, quam acciperet
lagenam plenam, quam adversus
pueros tutabatur, fugans eos cor-
reptis per intervalla lapidibus,
et quamvis vini avidus potor es-
set, illibatam tamen Domino re-
ferebat. Idem mulieribus furo
ornatis valde infensus, discerpebat
crines et cultum. De *ferocia* illud
admirandum, quod Petrus Martyr
prodidit hac historia, animalia nu-
triri in ara Cariai eadem, quae iam
diximus, sed unum reperere natu-
rae longe dissonae, id est grandi cer-
copitheco par, cauda longiore pro-
cerioreque. Cauda suspensus, et
robur, ter quaterve se devolvens,
captando, ex ramo transfiliit in ra-
mum, et ex arbore sese proiecit in
arborem, ac si volitaret. Arcua-
rius e nostris unum sagitta confixit.
Vulneratus sese deiicit cercopithe-
cus, hostem vulneratorem rabidus
adoritur. Stricto ense agit in pecus
venator, lacertum cercopitheco
abscidit, cepitque mancum feroci-
ter renitentem. Ad classem perdu-
ctus, inter homines parumper man-
fuetudinem induit. Dum sic ferreis
vincus catenis servatur, elitioribus
adducunt aprum venatores alii, co-
gebat namque carniū desiderium
nemora perlustrare, cercopitheco

aper, et ipse ferox ostenditur. Se-
tas excutit uterque. In aprum cer-
copithecus furibundus salit, cauda
circum ligat aprum, cum servato a
venatore victore suo lacerto, guttur
apriprehendit, reluctantem suffo-
cavit. Astuto etiam stratagemate
suo usum alium simio Hispali, quem
volebant occidere, ille per domo-
rum tecta fugax, vidit se a sagittario
peti. Descendit illico per fenestram
quandam, et casu obvium infantem
ab incunabulis corripiens, comple-
xus est, iterumque se tectis restituens,
quoties sagittarium videbat, obii-
ciebat pro clypeo infantem. Con-
sciū erat, non emissurum sagittam
cum periculo innocentis. Tantum
Nierembergiius. *Differentiae* Cer-
copithecorum sunt variae, seu ma-
gnitudinem, seu colorem, caudam,
et alia spectes. Scribit Megasthenes
referente Aeliano, in Prassiana In-
dorum regione vagari maximis cani-
bus non inferiores, caudamque quin-
que cubitorum longam trahere. *Co-
loris* ratione, alii sunt nigri, alii ci-
nerici, caesii, varii. Scaliger ali-
quos nigros cum maculis albis, alios
gilvos, alios furvos, alios fulvos
observavit. Caudam alii longiorem,
alii breviorē habent. Caeterum
optime mihi in *Barbato*, *Erecto*,
Leonino, *Moschato* et *Ambiguo*
distingui posse videntur. *Barbato*-
rum aliquot sunt genera. *Qui Gua-
riba* apud Brasilienses dicitur, capri-
nam et rotundam habet. Ipse ma-
gnitudine est vulpis nostratis, facie
elata, oculis nigris, splendidibus,
auribus brevibus subrotundis, cau-
da longa et versus extremitatem nu-
da, quam semper torquet, pilis to-
tius corporis nigris, longis, et splen-
dentibus. Maximo numero in silvis
veniuntur, ibique horribilem cla-
morem excitant. Singulis diebus,
inquit *Maregravius*, ante et post
meridiem semel atque iterum conve-
niunt. Unus eorum minor in medio
et altiori loco residet, reliqui paullo
inferius circumfident, tunc praeci-
nit superior alta voce et signo manu
dato, reliqui omnes accinunt, tam-
diu cantiones prorogantes, donec
superior

Aelian. H.
A. 1. 7. c. 90

Maregra-
Hist. Na-
tur. Braſil.
1. 6. c. 5.

Mar-
Hist.
lib. 1.

superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, et superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Mordax animal, nec domari potest. Dantur et alii nigri ingentes, qui longam, nigram, et villosam barbam habent. Nigritam mulierem si solam offendere, vi adactam stuprant. Quem Clusius descripsit, hoc peculiare habebat, quod eius satis longa cauda in floccum desineret, leonum ritu. Guineensis ille, qui in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fulcos, sed per totum corpus quasi adustos, fuscis punctulatis albus inspergitur. Barba, quae egregie alba, capillis duo digitos longis pallis, et quasi pexis constat. Iratus os ample diducit, et mandibulas celeriter movet. Ad hunc referri potest *alter* magnitudine par, qui in utraque gena, magnam copiam pilorum longorum ex albo flavescens, instar magnae barbae hircinae, utique et ad utramque aurem tenet. Crura et pedes nigri. Ludit et clamat ut alter. Ambrosius trium icones exhibet. *Primum* Callitrichen esse putat, quem in alio coelo, quam Aethiopico vivere posse negat. *Alter* quoque ipsi congener esse videtur. *Tertius* facie est fenis, cauda longissima nigra. *Erethum* nobis Gesnerus prodidit, facie, cruribus, et membro virili hominem aemulantem. Stando magis perseverat, ideo nomen dedimus: pueros et mulieres non secus amat, ac homines suae regionis, conaturque, si vincula effugerit, palam cum illis concumbere. Tanta est industriae, ut aliqui homines, minus ingenio valere dicantur. *Leoninorum* aliquot sunt species. Prima est illa, quae Brasiliensibus *Cagvi*, Congensibus *Pongi* dicitur, estque *maior* et *minor*. Maior obtinet magnitudinem cercopitheci Cay, cui et aliquo modo similis est. Facies illi rotunda, leonina, aures nigrae et pilis nudae, os leoninum, oculi nigri. Cauda unum pedem et quatuor digitis longa, et pilis rufis vestita. *Ma-*

ior, leonem quoque facie refert, capite parvo, et vix pomum minus aequante, naso exiguo, oculis tenens, dentibus acutissimis, auribus subrotundis, cauda decem digitorum longa, ex albo quasi et fusco annulata. Velocissimus est in saliendo, et vescitur pane, farina Mandioca et aliis. Totum corpus longitudinis est sex digitorum. *Alter* est quae *Sago-vin* dicitur, forma, quantum ad collum, rostrum, anterioremque corporis partem, leoninae similis, sed adeo delicata, ut navis in mari agitationem nullo modo ferre possit. Praeterea adeo superba, ut ob levissimam occasionem inedia potius et cibi abstinentia, vitam finire cupiat, quam minimam molestiam perferre. Quem Nierembergius vidit et descripsit, a Roderico Lincio advectum, erat sciuro minor, et adeo delicatulus, ut villosa pelle fovendus esset. Rostrum et capitis pars anterior, leoninam quodammodo formam referebat, fuscoque colore, cui rubedo permixta erat praedita. Aures albicantibus villis erant hirsutae, quibus ruber color etiam admixtus, guttur et pectus longioribus villis, partim fuscis, partim albis tecta habebat, reliqui pili per corpus sparsi nigri et albi, radiati a dorso ad ventrem alternis erant dispositi. Cauda etiam, quae longa erat, similis coloris pilis alternatim erat tecta, venter nigris pilis tectus. Crura breviores albi pili quadam rubedine infecti tegebant. Pedes in quinque digitos, non valde longos fissi, albis unguibus erant praediti, fortasse nullus elegantior. *Moscha-* tus, Brasiliensibus *Caitaia* dicitur. Pilo est longiore ex albo flavescente, capite subrotundo, fronte haud elata, aut pene nulla, naso parvo et compresso, cauda acuta. Altissima voce clamat, et facile ad iram commovetur. Memini me apud Generalem Wardenburgium ex Brasilia reducem Amstelodami vidisse. Est et alia huius species pilo magis fusco, instar Zobellinorum. Ad *Ambiguos* spectant, *Macaqvo* Congensium, *Cay* Brasiliensium, et *Guineensis*

Nieremb.
Hist. Exot.
l. 9. c. 44.

Marcgr.
Hist. Bra-
sil. p. 227.

Marcgr.
Hist. Bra-
sil. p. 227.

Aelian. H.
A. 1. 7. c. 49

Marcgr.
Hist. Bra-
sil. p. 227.

Marcgr.
Hist. Bra-
sil. p. 227.

Mavegrav *neensis* alius. *Macaqvo*, colore est
Hist. Brasili lupi, naribus bifidibus elatis, capi-
 1. 6. c. 5. te urfino, natibus calvis, cauda ar-
 cuata. Longitudo corporis a capi-
 te ad caudam, unius pedis et supra,
 crassities ubi maxima, unius pedis
 et novem digitorum. Clamat, hah,
 haha. Penem habet humano simi-
 lem. *Cay* apud Touvoupinam bu-
 tios est frequentissimus, pusillus, et

Letius
Hist. Ame-
ricam c. 10

nigri coloris. Maxima ex parte in
 silvis versatur, et potissimum pecu-
 liaribus arboribus insidere solet, fe-
 rentibus siliquas perinde crassas, ut
 nostrae maiores fabae, quarum fru-
 ctu vescitur. *Guineensis* alius pilo
 est ex umbra gryseo, fuscae et flavo
 ex umbra admixto, fere ut in dorso
 leporino, capite parvo, et
 cauda longa.

CAPUT IV.

De Cynocephalo, Papione, et fera Vpalem.

Nomen.

Cynocephalus a canino capite no-
 men accepit, quasi *κυνος κεφα-*
λη, Gesnerus Tartarinum alicubi vo-
 cat, quod primum ex Tartaria hoc
 animal advectum sit. Aelianus *κυνο-*
πρωτων dixit, quod faciem caninam
 habeat. Aristoteli forte est *χοιροπι-*
θνος, seu simia porcaria. Eiusdem
 ferme formae est, cuius simia cauda-
 ta, at in corporatura, crassior, va-
 lidior, et magis efferatus, faciem-
 que caninam a natura adeptus est.
 Strabo faciem Satyro similem ei tri-
 buit. Foemina sua natura excidit,
 ut palam expositam extra corpus
 vulvam, per omnem vitam ferant.

Gesner. in
 Append.
 quadrup.

Descriptio.

Reperiuntur in Aethiopiae partibus,
 si Solino fides, in regione Arabiae a
 Dira usque ad Austrum cornu, et prae-
 cipue in ultimo promontorio, si
 Straboni. Aelianus montes supra
 Dachinabadem ipsis tribuit, Hero-
 dotus regionem, quam Aratores in
 Lybia versus occidentem habitant.

Locus.

Cibus.

Cibus ipsis idem cum simiis. Fructus
 testaceos dum edunt, involucria re-
 iiciunt. Carnibus quoque et assis, et
 elixis vescuntur, illis imprimis, quae
 ad delicias in culina paratae sunt.

Vox.

Vini potionem non recusans. **Vox**
 iisdem rudis et varia. Aliquando a-
 cutum strident, aliquando ululant.

Aelian. H.

A. 1. 6. c. 48

Orus latrare dixit.

Ad naturam et
 mores Cynocephalorum pertinet,
 quod facile ad iram effundantur,
 quod nunquam a petulantia sint a-
 lieni, praeterquam quod teste Pli-
 nio, simiis sint efferatioribus, quod
 instinctu quodam naturali ducti, Ae-
 liano auctore, tempore aequinoctii,

Aelian. H.

N. 1. 6. c. 5.

singulis horis diei ac noctis mingant,
 et clamorem quendam edant, quod
 denique mas in interlunio, nec com-
 edat nec quopiam intueatur, sed fa-
 ciem in terram deiiciat, foemina ve-
 ro, etiam sanguinem e genitali emit-
 tit. Lunae exorienti congratulari
 dicuntur. Ideo in sacris ab Aegy-
 ptiis nutriebantur, ut inde tempus
 Synodi luminarium scire possent. In-
 genio quoque sunt singulari, et pro-
 xime post elephantinum ad huma-
 num accedens. In Aegypto discunt
 ad quemlibet epistolas deferre. Ob-
 servavit Bellonius, qui nummos he-
 ro deferendos, manu protensa, a
 spectatoribus exigebant. Refertur ad
 Cynocephalos potest, tum illud a-
 nimal cuius Alvarez in Aethiopico
 itinere meminit, tum illud, cuius
 Clusius. Illud vervecem magnitu-
 dine aequat, et instar leonis hirsu-
 tum est, gregatimque in monte fe-
 cus locum Calote dictum incedit.

Hoc corpus villis longis cineracii
 coloris obsitum habebat, caudam
 cercopitheco brevioribus, rostrum
 longum, extima parte obtusum,
 nates glabros prorsusque depiles, et
 sanguineo colore refertas, ac si cutis
 ab illis detracta fuisset. **Papio** Ger-
 manis *Pavyon*, animal est, ex de-
 scriptione Gesneri, magnum, hir-
 sutum, horrendo capite, brevibus
 cruribus, cauda fere vulpina, sed
 admodum brevi et plerumque ere-
 cta. Pedes sunt humanis similes, et
 proceritati corporis minime respon-
 dentes. Tam est solutissimum ani-
 mal, ut ad foeminarum conspectum
 effer-

Strabo
 Geogr.
 1. 15. Bel-
 lon. Ob-
 serv. 1. 2.
 c. 52.

Ambrosin.
 Hist. Di-
 git. 1. 2. c. 7

Ambrosin.
 Hist. Di-
 git. 1. 2. c. 7